

РОЗДІЛ 5. РЕЦЕНЗУВАННЯ

Васильців Т.Г.

д.е.н., професор,
завідувач відділу проблем соціально-гуманітарного розвитку регіонів
ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього
Національної академії наук України»

РЕЦЕНЗІЯ
на монографію Біль М.М.
«ПРОСТОРОВА МОБІЛЬНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ:
ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, ПРАКТИКА»¹

Феномен просторової мобільності здійснює багатоаспектний вплив на розвиток людства. Зростаюча мобільність є глобальним явищем та наслідком науково-технічного прогресу, що, в свою чергу, супроводжується ментальними і світоглядними трансформаціями. Ідеї транснаціоналізму та «людини світу» стають все більш поширеними, особливо серед молодого покоління. Незважаючи на виклики пандемії з посиленням перешкод міждержавних переміщень, мобільність населення більшості країн залишається надзвичайно високою, що фактично ставить людство в нові умови – щодо функціонування ринків праці (трудова міграція і дистанційна зайнятість), освітніх систем (освітня міграція і дистанційне навчання), соціального забезпечення (подвійний трудовий стаж), соціального захисту (дистантні сім'ї, соціальне сирітство), споживчих ринків (грошові перекази з-за кордону з становленням міграційно залежних економік) та ін.

Висока просторова мобільність населення є ознакою прогресивності людства. Однак для держав з гіршими соціально-економічними умовами мобільність спричиняє втрати людського капіталу. Особливими ризикогенними властивостями такі тенденції проявляються для України та її регіонів. Сусідство з країнами ЄС з надмірною соціально-економічною поляризацією спричинило функціонування потужних міграційних мереж, які втягують у процеси переміщень значну частину населення. При величезних масштабах міграції населення України політика держави залишається несистемною. Терміновим завданням постає не лише регулювання міграційних процесів, але й визначення потенціалу міграції, що дає змогу зробити категорія просторової мобільності населення.

У даному плані актуальним дослідженням є праця Біль Мар'яни Михайлівни, доктора економічних наук, старшого наукового співробітника ДУ «Інститут регіональних досліджень

імені М.І. Долішнього НАН України». Основним об'єктом її дослідження є просторова мобільність населення. При цьому за контекст взято політику людського розвитку. Автор постійно зосереджує увагу щодо беззаперечності права на мобільність сучасної людини. При цьому регулювання мобільних процесів має здійснюватись у цілісній системі забезпечення людського розвитку на особистісному, суспільному і державному рівнях.

Монографія за своєю структурою є цілісним дослідженням, яке містить практично значущі та актуальні результати.

У першому розділі «Теоретико-методологічні основи дослідження просторової мобільності» поглиблено наукові дискусії з приводу поняття «мобільність», його міждисциплінарного змісту та популяризації використання в умовах науково-технічного прогресу. У даній частині роботи автор прослідкувала особливості мобільності, починаючи від первісного суспільства, та визначила, які були її характерні ознаки на наступних етапах розвитку людства – аграрного, індустріального, постіндустріального інформаційного і т. д. суспільства.

Визначено види, форми і стадії мобільності, що дало змогу зосередити увагу саме на просторових аспектах мобільності, актуальних для економічних досліджень.

Розділ 2 «Архітектура просторової мобільності населення: глобальний, національний і регіональний виміри» розкриває методичні підходи до оцінювання просторової мобільності населення. Автор обґрунтовує необхідність оцінювання реального і потенційного стану та наслідковості мобільності. Акцент на наслідковість дав змогу розкрити взаємозв'язок процесів мобільності з цілями людського розвитку.

Розділ 3 «Чинники і моделі просторової мобільності населення в умовах людського розвитку» містить цікаві положення щодо факторної площини формування і реалізації мобільності. Мобільність запропоновано аналізувати з позиції фактора та об'єкта впливу. У даній частині монографії аналізуються тенденції України та проводяться між-

¹ Біль М.М. Просторова мобільність населення: теорія, методологія, практика : монографія. Львів : ПАІС, 2018. 392 с.

державні порівняння щодо показників людського розвитку. Пропонується методика врахування інтегрального індексу просторової мобільності населення до регіонального індексу людського розвитку. Дана методика надалі може бути поглибленою за умов наявності нових статистичних даних щодо міграційних переміщень населення регіонів України.

У розділі 4 «Механізми регулювання просторової мобільності населення України у реалізації політики людського розвитку» наведено перелік відповідних механізмів з прив'язкою до пріоритетних завдань політики людського розвитку. Багато уваги приділено напрямам такої політики, які формуються залежно від цілей людського розвитку ПРООН. Зосереджено увагу на питаннях нормативно-правового регулювання просторової мобільності та визначено необхідність розроблення концепції державної політики людського розвитку України в умовах високомобільного суспільства.

У цілому монографічне дослідження викликає високий науково-практичний інтерес. Розроблені актуальні методичні підходи до аналізу просторової

мобільності населення через призму цілей людського розвитку. Використано методи економіко-статистичного і соціологічного аналізу. Наведено багато графічного матеріалу, що дозволяє більш цілісно розуміти ідеї автора.

Результати дослідження отримано на основі глибокого опрацювання вітчизняних та іноземних джерел. У ході аналізу та міждержавних порівнянь враховано статистичні дані міжнародних організацій та відомств низки європейських країн, особливо сусідньої Польщі. Позитивно, що прикладні дослідження проведено на різних рівнях – глобальному, національному, регіональному.

Вважаємо, що монографія Біль М.М. належить до числа наукових праць на стику економіки, соціології, психології, державного управління, що є актуальним в умовах популяризації ідей поведінкової економіки та публічного управління.

Монографія Біль М.М. є цілісною науковою працею, виконаною на дуже актуальну тему, що спрямована на поглиблення методології дослідження процесів просторової мобільності та практики державного управління в сфері людського розвитку.